De fleste joiker har utspring i sjamanisme. Grunnen til dette er at det er vanlig å hevde at man ikke joiker om personer, landskap eller dyr, men man joiker personene, landskapene eller dyrene. Og man må være en ganske god sjaman for først å bli ett med det man skal uttrykke, og så kunne uttrykke det på en presis og levende måte.

Når det er snakk om sjamanmusikk, er det naturlig for å dele den opp i to kategorier, den man bruker for å gjøre reiser til og så den man kan lytte til, henføres av og glede seg over i andre våkne sammenhenger, f. eks. mens man hviler seg, når man koser seg, kjører bil eller lager middag.

Tromming brukes som hjelper til reiser, man kan også bruke rasler eller stemmen for den saks skyld. Det viktigste er det monotone preget, minst mulig tonesprang og fiksfakserier. Fra gamle dager ble det sagt at sjamanjoiken i minst mulig grad skulle skifte toneleie.

De fleste joiker har utspring i sjamanisme. Jeg sier det fordi er er vanlig å hevde at man ikke joiker om personer, landskap eller dyr, men man joiker personene, landskapene eller dyrene. Og man må være en ganske god sjaman for først å bli ett med det man skal uttrykke, og så uttrykke det.

Om man parrer dyre-og naturlyder og åndespråket, det hemmelige språket, så er man på sporet av joikens opprinnelsen.

Jeg legger vekt på det av vi skal lære oss å kommunisere sjamanerfaringer til andre, det å skape uttrykk, og tror det er en viktig side ved sjamankunsten. Slik kan vi bli en stemme i samtiden. På dette feltet er jeg en aktivist. Etter mitt skjønn er alle sjamaner kunstnere, og kunstnere i den forstand at vi kan bli ett med dettema vi studerer, om det er natur eller andre mennesker. Når vi så formidler vår erfaring er vi kunstnere. Sjamaner er de opprinnelige kunstnere.

Det finnes en joiketradisjon som kalles levd, som består i lange, manende joiker, joiker som skapes i øyeblikket fordi de trenges. Levd kalles også åndejoik, dvs. at de gis fra åndene der og da.Det er ikke mange i dag som er bevisst at de joiker åndejoiker. Jeg har prøvd å få noen av de eminente joikerne til å lagen en slik CD til bruk for sjamanreiser, men har ennå ikke hatt hellet med meg.

For i samisk tradisjon var joik et trancemiddel i seg selv. Noaidiens hjelper kunne komme i den situasjonen at vedkommende måtte joike i timevis. Det sies at hvis joiken sluttet, kunne noaidiens frisjel gå seg fast i fjellhulen eller under en trerot, og ikke finne veien hjem. Den joiken som ble brukt til å reise på, var manende, monoton og ensformig, som tranceskapende musikk

er det i de fleste tradisjoner.

Et annet forhold kan også bidra til trancen. Det er at joiken eller musikken faller ut av det monotone. Gjennom det kan den som reiser bryte ut av logikken og forventningene, faktorer som kan stå i veien for den dypre mytologiopplevelsen og trancen.Dere som har hørt på joik "live" kan ha lagt merke til at den kan slutte brått og uventet, så at man som tilhører nærmest blir skutt ut i løse luften og blir hengende som mellom himmel og jord.

Det at joiken ble forbudt av kirke og myndigheter, henger også sammen med den sjamanistiske tilknytning, at joiken var veien inn i kraften og mytologien og skapte den identiteten som finnes utenfor det språklige.

At Mari Boine er en artist med røtter i sjamanisme er tydelig for de fleste. Nils Aslak Valkeapaa, som var den store stjernen før henne, dyrket kanskje i ennå større grad denne arven som sitt særpreg. Jeg vet ikke om en samisk artist i dag som ikke er klar over denne forbindelsen til sjamanismen og som henter inspirasjon i fra disse kildene.

Musikken og bøkene til Aillohas, som Nils Aslak Valkepaa kalles, kan kjøpes gjennom forlaget DAT, 9520 Guovdageaidnu/Kautokeino.

For den som er interessert i tradisjonell og vokal joik, henviser jeg til Sveriges Radios forlag Caprice records. De gav i 1969 ut 195 joiker og en fet bok om temaet. Dette kom i nytt opplag i 1997, denne gangen med musikken på CD..
Caprice records CAP 21544.

Forøvrig har Tre bjørner forlag nylig gitt ut en tromme-CD, til bruk for sjamanreiser....

God fornøyelse.

Ailo Gaup